

Ko so leta 1809. bili udušeni upori na Dolenjskem in Notranjskem, so se na jesen zopet odprle šole. Tedaj je imela Ljubljana šest ljudskih šol. Po Gorenjskem jih je pa bilo 17. Tako v Kranju, Kamniku, Skofji Loki, Tržiču in drugod.

Z dekretom maršala Marmonta je bil položen temelj prenovljenemu šolstvu Ilirskega province. V ljudske šole je bil vpeljan slovenski jezik. Tudi v gimnazijah se je poučevalo deloma slovensko.

Največje težave za slovenski pouk so nastopile radi pomanjkanja knjig. Vendar je pa tu prav dobro rešil svojo nalogu Valentijn Vodnik, ki je priredil knjige za ljudsko šolo kot tudi za gimnazije.

Po novem načrtu je bila predvidena za vsako občino lastna osnovna (primarna) šola za dečke, v glavnem kraju kantona pa tudi za dekllice. Nižjih gimnazij je določal načrt za vso Ilirijo 25.

Praktično se je v Sloveniji lahko slovensko poučevalo v tolikih predmetih, za kolikor je bil Vodnik napisal učbenike. Ostali predmeti so se pa poučevali po prejšnjih knjigah ter se je tako moralno tudi pomagati z nemščino. Tako je po vztrajnem Vodnikovem delu obvezljala v našem šolstvu slovenščina, dokim se je nemščini radi njene zgodovinske ukoreninjenosti priznala le neka večja veljavnost nasproti ostalim jezikom.

V maršalovi navzočnosti so otvorili tudi ljubljansko centralno šolo, ki ji je postal rektor kanonik Valand iz Nove vasi pri Ra-

dovljici. Umrl je kot goriški nadškop l. 1834. Na tej šoli so se usposabljali gojenci za duhovnike, profesorje, lekarne, zdravnikite itd. Marmont je povzginal medicinsko-kirurško učilišče v Ljubljani na stopnjo prave vseučiliške fakultete, tako, da so na tem zavodu mogli absolventi doseči tudi doktorsko čast.

12. novembra 1811. se je ustanovilo v Ljubljani vseučilišče s stolicami za pravo, modroslavje, bogoslovje in medicino.

Tudi je treba omeniti, da Francuzi niso pozabili na obrt. V Ljubljani so ustanovili umetno-obrtno šolo. Ustanovili pa so istočasno za Ilirce 100 prostih mest na višji šoli za umetnost in obrt v mestu Châlons sur Marne.

Tako je visoko kulturni francoski narod tudi nam Slovencem s svojo revolucijo pred 150 leti pomagal, da smo dva decenija za tem kulturno zaživeli. Priznati jim moramo v polni meri velik doprinos k razvoju našega slovenskega šolstva, saj je bil francoski vpliv na Slovence velikega pomena za vse slovensko narodnokulturno življenje.

Škoda je le, da je bila doba Ilirije tako kratkotrajna.

Vendar pa je na mestu in pravično, da se s hvaležnostjo spominjamo tudi mi tega pomembnega francoskega jubileja, ki je istočasno praznik tudi ostalih evropskih narodov, ki so zajemali iz kulturnega vrelca francoskega naroda, ki ga je odprla velika francoska revolucija v geslu: enakosti, bratstva in svobode.

J-lo.

Disciplinska razsodba

Zaradi članka »Banovinski učiteljski sveto« (Posvetovanje nadzornikov), ki je izšel v 37. številki »Učiteljskega tovariša«, dne 29. aprila 1937., je bilo odgovornemu uredniku Vekoslavu Mlekužu prepovedano urejevanje lista in je bil istočasno postavljen v disciplinsko preiskavo. Prepoved urejevanja je Državni svet s svojo razsodbo br. 16.188/38 od 24. junija 1938. uničil. O disciplinskem postopku pa je prejel urednik dne 4. maja 1939. končnoveljavno razsodbo, ki jo v celoti priobčujemo:

Ministrstvo prosvete
Kraljevine Jugoslavije

Disciplinski sud
D. s. br. 8/38
4. junija 1938 godine
Beograd

U ime

Njegovog Veličanstva Petra II
Kralja Jugoslavije.

Disciplinski sud pri Ministerstvu, kao disciplinski sud II stepena, sastavljen od: Čiromete dr. Duje, kao pretsedniku; Mladenovića Atanasija, Živanovića Branivoja, Milenkovića Miodraga, Ljubičića Mate, kao članova i Selić Katarine, kao delovodje, u prisustvu disciplinskog tužioca Kovačevića Spasova, optuženog Mlekuž Vekoslava i njegovog branioca Koste Aranickog, advokata iz Beograda, po žalbi optuženog Mlekuž Vekoslava, učitelja u Ljubljani, protiv presude disciplinskog suda kod Bana Dravske banovine D. s. br. 67/8 od 28 decembra 1937 god., pošto je saslušao konačne zahteve optužbe i odbrane, nakon pretresa održanog na dan 4 junija 1938 godine, na osnovu § 43 st. 2 Uredbe o disciplinskoj odgovornosti šolskih nadzornika i nastavnika narodnih škola, doneo je i istog dana proglašio sledeču

Presudu:

Uvažava se žalba optuženog Mlekuž Vekoslava, učitelja u Ljubljani, v pogledu kazne na koju je osuden presudom Disciplinskog suda kod Bana Dravske banovine D. s. br. 67/8 od 28 decembra 1937 god., te se za delo za koga je prvostopenom presudom oglašen krivim, na osnovi tač. 1, § 8 u vezi § 9 Uredbe o disciplinskoj odgovornosti šolskih nadzornika i nastavnika narodnih škola, kažnjava umanjenjem prinašljnosti od 5 % za tri meseca i da po § 40 iste Uredbe snosi eventualne troškove postupka.

Obrazloženje:

Presudom Disciplinskog suda kod Bana Dravske banovine D. s. br. 67/8 od 28 decembra 1937 godine, Mlekuž Vekoslav, učitelj u Ljubljani, oglašen je krivim za delo označeno v dispozitivu navedene presude i za isto kažnjeno umanjenjem prinašljnosti od 5 % za šest meseci.

Protiv ove presude podneo je optuženi Mlekuž Disciplinskemu sudu pri Ministerstvu prosvete bogavremeno žalbu, kojom moli da mu se izrečena kazna ublaži.

Disciplinski sud pri Ministerstvu prosvete, posle održanog usmenog pretresa, našao je, da je optuženi Mlekuž Vekoslav zaista kriv što je, kao odgovorni urednik lista »Učiteljski tovariš«, dovolio, da se u jednom broju tog lista, iznese sve ono što je bilo na sednici Učiteljskog udruženja, kojoj je sedinci pri predstavljajo načelnik Prosveštenega deljenja Kraljevske banske uprave, g. Sušnik, čime je naneo uvredu i samom g. Sušniku. Ali, i pred tačno utvrdenog činjeničkog stanja, ova sud je našao, da je kazna odmerena Mlekuž Vekoslavu prvostopenom presudom prestrega, s obzirom na to, da postopek znatne olakovsčave okolnosti i to, što dosada nije kažnjavan in njegovo priznanje, koje prvostopeni sud, pri odmerenju kazne, nije uzeo v obzir.

Umrli je kot goriški nadškop l. 1834. Na tej šoli so se usposabljali gojenci za duhovnike, profesorje, lekarne, zdravnikite itd. Marmont je povzginal medicinsko-kirurško učilišče v Ljubljani na stopnjo prave vseučiliške fakultete, tako, da so na tem zavodu mogli absolventi doseči tudi doktorsko čast.

12. novembra 1811. se je ustanovilo v Ljubljani vseučilišče s stolicami za pravo, modroslavje, bogoslovje in medicino.

Tudi je treba omeniti, da Francuzi niso pozabili na obrt. V Ljubljani so ustanovili umetno-obrtno šolo. Ustanovili pa so istočasno za Ilirce 100 prostih mest na višji šoli za umetnost in obrt v mestu Châlons sur Marne.

Tako je visoko kulturni francoski narod tudi nam Slovencem s svojo revolucijo pred 150 leti pomagal, da smo dva decenija za tem kulturno zaživeli. Priznati jim moramo v polni meri velik doprinos k razvoju našega slovenskega šolstva, saj je bil francoski vpliv na Slovence velikega pomena za vse slovensko narodnokulturno življenje.

Škoda je le, da je bila doba Ilirije tako kratkotrajna.

Vendar pa je na mestu in pravično, da se s hvaležnostjo spominjamo tudi mi tega pomembnega francoskega jubileja, ki je istočasno praznik tudi ostalih evropskih narodov, ki so zajemali iz kulturnega vrelca francoskega naroda, ki ga je odprla velika francoska revolucija v geslu: enakosti, bratstva in svobode.

J-lo.

»Narodna prosveta« prinaša o srbskem učiteljskem društvu za Bosno in Hercegovino daljši zgodovinski spis izpod peresa učitelja Kaludžerića Steva, iz katerega posnemamo sledi:

O srbskem učiteljskem udruženju za Bosno in Hercegovino

Letos o Vidovem dnevu poteče 25 let, ko so avstrijska oblast brezobjektivno posegla po srbskem šolstvu v Bosni in Hercegovini. Zaprli so 126 srbskih šol, razpustili srbsko učiteljsko udruženje za Bosno in Hercegovino. Nahajšali so neodgovorno drhal, da je opustošila poslopja srbskih šol, požgala in razbita pohištva, učitelje pa napadla ter jim tako ogrožala življenje. Neizmerno je bilo trpljenje srbskega narodnega učiteljstva. Ječe se polenilo z njimi, pošljali so jih v taborišča in v prve vrste v fronto. Največji mučenik med vsemi srbskimi učitelji v Bosni in Hercegovini je bil učitelj Veljko Cubrilović, ki ga je kot velikega srbskega narodnjaka in borca za narodne pravice avstrijska soldatessa ob sodila na smrt ter je bil obešen v Sarajevu.

»Narodna prosveta« prinaša o srbskem učiteljskem društvu za Bosno in Hercegovino daljši zgodovinski spis izpod peresa učitelja Kaludžerića Steva, iz katerega posnemamo sledi:

»V zvezi z raznimi članki, ki so izhajali v srbskih časopisih v Bosni in Hercegovini o potrebi ustanovitve srbskega učiteljskega udruženja za Bosno in Hercegovino, je učiteljski zbor srbskih osnovnih in višje deklanske šole v Sarajevu na svoji seji dne 11. maja 1905. sklenil, da se izvoli iz njegove srede ožji odbor, ki ima nalogo sestaviti pravila za učiteljsko udruženje.«

Tako, ko je ožji odbor dokončal svoje delo, je pozval vse učiteljstvo srbskih šol, da se izjavlji kako misli o udruženju. Odziv je bil prav časten in zato je odbor že 18. novembra 1905. postal vsemu učiteljstvu osnutek pravil, o katerih je želel, da posamezni učitelji podajo svoje mišljjenje. Tako je prišlo do prepotrebnega kontakta med poedinimi srbskimi šolami, med katerimi do tiste dobe ni obstajal nikakšen stik. Določilo se je, da se čimprej sklicuje v Sarajevu učiteljska skupščina, na kateri naj se osnove učiteljsko udruženje. To se je res zgodilo 23. decembra 1905. leta. Ta dan se je sestala v Sarajevu prva skupščina srbskih učiteljev in učiteljev iz Bosne in Hercegovine. Zanimivo pri tem je to, da so vse srbske cerkvene šolske občine prav rade dale svojim učiteljem in učiteljicam večdnevni dočest, da so se lahko udeležili zborovanja. Nekateri občini so jim dale celo malo denarno podporo za potne stroške.

Tako se je udeležilo tega zborovanja 37 učiteljev in 17 učiteljic. Poročilo pravi, da so

bili to mladi ljudje, ki so kazali veliko volje do dela v šoli in med narodom ter veliko veselje do ustanovitve udruženja.

Treba je tu pripomniti, da srbske šole v Bosni in Hercegovini niso bile državne (kомуnalne), katere je oblast brezplačno otvartala. Bile so to šole, katere je moral vzdrževati sam narod. Zanimivo je, da so zaradi tega pričeli nastopati proti tem šolam tudi Srbi v Bosni in Hercegovini sami. Bil je pa to le ozek krog tiste srbske inteligence, ki je hotel posebno prijateljsko živeti v avstrijskih oblastih ter tem v vsakem pogledu ustrezati in jim pomagati pri zavojevalnem delu Bosne in Hercegovine. Drugi del inteligenčne v srbsko ljudstvo pa so se prav toplo zavzemali za srbsko narodno šolstvo ter ga v izdatni meri podpirali.

Na svoji prvi skupščini je učiteljstvo se stavilo posebno spomenico, ki jo je poslalo »Velikemu upravnemu in prosvetnemu svetu v Sarajevu«, v kateri opisuje žalostno stanje srbskega šolstva v Bosni in Hercegovini. Podčrtava posebno piše učiteljske dohodke ter prosi za njih zvišanje in istočasno zahteva učiteljsko stalnost.

Učiteljstvo pa se v svoji peticiji zavzema tudi za uvedbo enotnega učnega načrta, za uvedbo enotnih učbenikov, ki naj jih pregleda posebna učiteljska anketa, preden se dajo v potrditev »Velikemu upravnemu in prosvetnemu svetu v Sarajevu.«

Prošnja srbskega učiteljstva pa ni bila rešena dve polni leti. Sele leta 1908. je bila izdana pokojninska uredba srbskega učiteljstva. Da bi učiteljstvo s svojimi zahtevami v celoti uspelo, je bil sklican izredni občni zbor srbskega učiteljskega udruženja za Bosno in Hercegovino, kjer se je ponovno sestavila peticija na »Veliki upravni prosvetni svet v Sarajevu«. Sele po tej prošnji so bile zahteve srbskega učiteljstva ugodno rešene.

Končno je treba pripomniti, da je srbsko učiteljsko udruženje za Bosno in Hercegovino pri srbskem narodu uživalo veliko naklonjenost ter so posamezni srbski rodoljubi državili društvo večja volila.

Tako je srbski narod v Bosni in Hercegovini znal ceniti svoje narodne učitelje, s katerimi se je ramo ob ramih boril za svojo svobodo ter jo končno tudi častno dosegel. J-lo.

Koroško v Grabštanji, vrnili se težko depriimiran in nastopil svoje zadnje službeno mesto na Ponikvi. Po upokojitvi leta 1928. se je naselil v Celju, deloval še javno, v glavnem pa se posvečal svoji številni in ljubezni rodbini.

V svojem bistvu sicer dober in ljubezni, je postal skrajno odločen, če je bilo treba braniti čast naroda ali interes občine in stanu.

Stanovske organizacije se je oklepali z vsem žarom svoje plemenite duše, vsako zborovanje je bilo za njega dogodek, praznik, ki se ga ne sme prezreti. Društvene funkcije je vršil vestno in z veliko požrtvovnostjo.

Kako je bil priljubljen v vseh slojih, je pokazal veličastni pogreb, globoka žalost svojcev, tovarishev in znancev. Močna plastična vencev je pokrila njegovo gomilo. Narodna trobojnica mu je bila svetinja, na grob so mu jo položili in pod njim mu je bila sladek počitek, med tovarisci pa mu bo ohrazen najlepši spomin.

to je bilo Ledineku absolutno premalo. Nekje morajo tičati vzroki vseh teh neomajno konstatiranih dejstev. Poiskati je torej treba vzroke. Zdravnik, ki ne zna postaviti diagnoze, ne more uspešno zdraviti bolezni. Ledinek se v polni meri zaveda, da kakor njega samega tudi njegove solarje duševno oblikuje trda življenska stvarnost: poklic otrokovih staršev, številčno in gmotno stanje družine, otrokovanje, njegova prehrana in obleka, delo, ki ga otrok opravlja doma, bolezni, ki jih je prestal in otrokove splošne domače razmere. Tudi to mu ni dovolj, če mu že nos pove, ali otrok spi v hlevu ali ne, kakor se je blagovolil modro izraziti neki bojevit vitez reakcionarne pedagoške smeri. Resnega pedagoškega delavca ne more zadovoljiti samo kvalitativno izraženo dejstvo, ker si z njim ne more pomagati. Nujno mora to dejstvo biti izraženo tudi kvantitativno. Sele tedaj dobi pravo praktično vrednost. Sele takrat bo razum, zakaj se ne more zanašati samo na božjo pomoč, da mu ne pomagajo še takoj vestno pripravljene preparacije in kar je glavno: vedel bo, zakaj je stanje njegovega razreda takšno kakršno je. Potem mu tudi ne bo težko najti poti, po kateri hoče priti do zaželenega cilja. Natančneje nam je tega Ledinek se ni razložil, ker bo storil v drugem delu svoje študije, ki v kratkem izide v isti založbi. Toda odkril nam je nov svet, kakršnega do sedaj še nismo poznali.

In še o enem nas je Ledinek s svojo knjigo trdno prepričal: Spoznavanje naših razredov ni v vrtincu sodobnih dogodkov nobeno brezplodno ali celo nevažno delo. Obratno. Iz naše stvarnosti raste nova stvarnost bodočih dni. In če ne poznamo sedanje, kako naj vzgojimo ljudi, ki naj bodo v polni meri kosnati konstatacija, da je ta ali oni otrok len, apatičen, nervozno živahan, potrt, hinavski, odkrit, priden, izredno duševno razvit, duševno zaostal, da so deklice bolj pridne kot dečki ali obratno, da je moralno pokvarjen, t